

31

15. října 2004

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI

ROK EUCHARISTIE

PODNĚTY A NÁVRHY

VYDALA ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE
PRAHA 2005
(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

Úvod

Pouze rok po ukončení Roku růžence přichází nová iniciativa Svatého otce: *Rok eucharistie* (říjen 2004 – říjen 2005). Tyto dvě iniciativy na sebe navazují. Jsou zasazeny do pastoračního rámce, který papež vytyčil celé církvi apoštolským listem *Novo millennio ineunte*, když ve stopách II. vatikánského koncilu a Velkého jubilea postavil do středu církevního úsilí kontemplaci Kristovy tváře.¹

Apoštolským listem *Rosarium Virginis Mariae* nás papež vyzval ke kontemplaci Krista s pohledem a srdcem Panny Marie. Potom přišla encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, která nás dovedla k tomu, co je „pramenem“ a „vrcholem“ celého křesťanského života, a tak nás vyzvala k nové horlivosti ve slavení a adorování eucharistie. V souvislosti s touto encyklikou připomněla instrukce *Redemptionis sacramentum* povinnost všech zajistit eucharistickou liturgii hodnou tak velkého tajemství.

Nyní nám *Rok eucharistie*, uvedený a nasměrovaný apoštolským listem *Mane nobiscum Domine*, nabízí velkou pastorační příležitost, aby celé křesťanské společenství učinilo z této obdivuhodné oběti a svátosti srdce svého života.

Co se týče průběhu tohoto roku, nechal Svatý otec iniciativu na místních církvích. Požádal však Kongregaci pro bohoslužbu a svátosti, aby předložila „podněty a návrhy“², které by mohly být užitečné pastýřům i pastoračním pracovníkům na všech úrovních, kteří budou pozváni určitým způsobem se zapojit.

Odtud charakter tohoto podkladového materiálu. Neklade si nároky na úplnost, ale omezuje se na to, aby podstatným způsobem poskytl účinné podněty. Občas jsou proto pouze naznačeny okruhy a témata, na které by se nemělo zapomenout. Doufáme, že kapitola o rysech eucharistické „spirituality“ bude užitečná alespoň jako pod-

¹ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolský list k Roku eucharistie (říjen 2004 – říjen 2005) *Mane nobiscum Domine*, kap. I. Praha : Česká biskupská konference, 2004.

² Srov. *tamtéž*, č. 29.

nět v rámci katechetických a formačních iniciativ. Je totiž důležité, aby byla eucharistie uchopena nejen v aspektech slavení, ale také jako plán života na základě autentické „eucharistické spirituality“.

Děkujeme tedy Svatému otci za tento „dar“ a svěřujeme uskutečnění tohoto roku přimlouvám Matky Boží. V její škole „ženy eucharistie“ ať je přítomen „úžas“ nad tajemstvím těla a krve Kristovy a celá církev ať žije toto tajemství se stále větší horlivostí.

Shrnutí

1. Základní kontext

Víra v eucharistii

Slavení eucharistie a eucharistická úcta mimo mši svatou

Eucharistická spiritualita

Maria: ikona „eucharistické“ církve

Svatí, svědkové eucharistického života

2. Liturgický kontext

Neděle

Velikonoční vigilie a velikonoční přijímání

Zelený čtvrtek

Slavnost Těla a krve Páně

Slavení eucharistie a denní modlitba církve

Eucharistická adorace

Eucharistické průvody

Eucharistické kongresy

3. Rysy eucharistické spirituality

Naslouchání Slovu

Obrácení

Památka

Oběť

Díkůvzdání

Přítomnost Krista

Společenství a láska

Ticho

Adorace

Radost

Misie

4. Pastorační iniciativy a oblasti

Biskupské konference

Diecéze

Farnosti

Poutní místa

Kláštery, řeholní společnosti a instituty

Semináře a formační domy

Asociace, hnutí, bratrstva

5. Souvislosti s kulturou

Historický průzkum

Stavby, památky, knihovny

Umění, posvátná hudba, literatura

Závěr

Citované dokumenty a zkratky

II. Vatikánský koncil

Konstituce *Sacrosanctum Concilium* (SC)

Konstituce *Lumen gentium* (LG)

Konstituce *Dei Verbum* (DV)

(In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995.)

LITURGICKÉ KNIHY

Všeobecné pokyny k Římskému misálu (KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*. Praha : Česká biskupská konference, 2003.)

Český misál (Praha : Česká liturgická komise, 1983.)

De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam (In: *Rituale Romanum*. Ed. Typica, Typis Polyglottis Vaticanis, reimpressio emendata, 1974.) (= **De sacra communione**)

Caeremoniale Episcoporum (Ed. typica, Libreria Editrice Vaticana, 1984.)

De Benedictionibus (In: *Rituale Romanum*. Ed. typica, Typis Polyglottis Vaticanis, 1985.)

Všeobecné pokyny k Denní modlitbě církve (In: *Denní modlitba církve*. Praha : Česká liturgická komise, 1987.)

Uvedení do křesťanského života (Praha : Česká liturgická komise, 1987.)

Sbírka mší o Panně Marii (Praha : Česká biskupská konference, 2002.)

Ordo coronandi imaginem B. Mariae Virginis (Ed. typica, Typis Polyglottis Vaticanis, 1981.)

DOKUMENTY JANA PAVLA II.

Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17. dubna 2003) (Encyklika Jana Pavla II. biskupům, kněžím a jáhnům, zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o eucharistii a jejím vztahu k církvi *Ecclesia de Eucharistia*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003.)

Apoštolský list *Mane nobiscum Domine* (7. října 2004) (Apoštolský list biskupům, kněžím a věřícím laikům k Roku eucharistie /říjen 2004 – říjen 2005/ *Mane nobiscum Domine*. Praha : Česká biskupská konference, 2004.)

Apoštolský list *Dies Domini* (31. května 1998) (Apoštolský list o svěcení dne Páně *Dies Domini*. Praha : Zvon, 1999.)

Apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. ledna 2001) (Apoštolský list na závěr Jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 2001.)

Apoštolský list *Rosarium Virginis Mariae* (16. října 2002) (Apoštolský list biskupům, kněžím a věřícím o modlitbě svatého růžence *Rosarium Virginis Mariae*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 2002.)

Apoštolský list *Spiritus et sponsa* (4. prosince 2003) (Apoštolský list k příležitosti XL. vyhlášení konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium *Spiritus et sponsa*. Praha : Česká biskupská konference, 2004.)

Chirografo per il centenario del Motu Proprio „Tra le sollecitudini“ sulla musica sacra (22. listopadu 2003) (Vlastnoruční list ke stému výročí motu proprio „Tra le sollecitudini“ o posvátné hudbě) (Překlad se připravuje)

Posynodální apoštolská adhortace *Vita consecrata* (25. března 1996) (Posynodální apoštolská adhortace o zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě *Vita consecrata*. Praha : Zvon, 1996.)

Poselství Svatého otce k Světovému dni modliteb za misie 2004 (www.vatican.va)

DALŠÍ DOKUMENTY

PAVEL VI. Encyklika *Mysterium fidei* (3. září 1965) (In: AAS 57, 1965.)

PAVEL VI. Apoštolská exhortace *Gaudete in Domino* (9. května 1975) (Řím : Křesťanská akademie, 1976.)

Kodex kanonického práva (CIC) (Praha : Zvon, 1994.)

Katechismus katolické církve (KKC) (Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002.)

POSVÁTNÁ KONGREGACE OBŘADŮ. Instrukce *Eucharisticum mysterium* (25. května 1967)

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. Instrukce *Redemptionis sacramentum* (25. března 2004) (Praha : Česká biskupská konference, 2005.)

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Lidová zbožnost a liturgie. Směrnice a zásady*. (17. prosince 2001) (Překlad se připravuje)

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU. Oběžník *Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení* (16. ledna 1988) (Praha : Sekretariát České biskupské konference, 2001.)

KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A PRO SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA. Instrukce *Znovu začít od Krista. Obnovené úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí* (19. května 2002) (Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2003.)

KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Instrukce o liturgické formaci v seminářích* (3. ledna 1979)

1. Základní kontext

1. S Rokem eucharistie se pro církve otevírá obzor, který vyžaduje a zároveň podporuje velkou činorodost, jež by v sobě spojovala různé úrovně života v Kristu. Eucharistie není pouze nějakým „tématem“ mezi mnoha ostatními, ale je samotným srdcem křesťanského života. „Slavení mše svaté jako úkon Krista a hierarchicky uspořádaného lidu Božího je středem veškerého křesťanského života jak pro církve všeobecnou a místní, tak pro jednotlivé věřící. V ní je totiž vrchol činnosti, kterou Bůh v Kristu posvěcuje svět; ona je vrcholem bohocpoty, kterou lidé prokazují Otcí, klaníce se mu skrze Krista, Božího Syna, v Duchu Svatém. Nad to se v ní během roku připomínají tajemství vykoupení tak, že se do jisté míry zpřítomňují. Ostatní posvátné úkony a všechny skutky křesťanského života s ní souvisejí, z ní vyplývají a k ní směřují.“³

Proto důraz na eucharistii, kterým je poznamenán tento zvláštní rok, řídí a určuje základní aktivity života církve, ať chápané jako společenství, nebo ve svých jednotlivých členech. Sám papež zdůraznil tento způsob chápání, když zahrnul tuto iniciativu do souhrnného pastoračního plánu, který byl církvi navržen v kristologicko-trinitárních termínech v letech přípravy na Velké jubileum a v následujících letech postupně „nabýval platnosti“ počínaje apoštolským listem *Novo millennio ineunte*. „Rok eucharistie je tedy postaven na základu, který je rok od roku bohatší, ačkoliv zůstává stále dobře zasazen v tématu Krista a v kontemplaci jeho tváře. V určitém smyslu se nabízí jako rok shrnutí, jako určitý vrchol celé prošlé cesty.“⁴

Plánování iniciativ během tohoto roku by tak mělo brát zřetel na rozmanité oblasti života církve a mělo by nabídnout mnohostranné podněty. V této kapitole si klademe za cíl připomenout velmi syntetickým způsobem některé teologicko-pastorační „perspektivy“, které

³ KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 16. Praha : Česká biskupská konference, 2003.

⁴ *Mane nobiscum Domine*, č. 10.

vymezují určitý základní kontext, respektive základní oblast, k níž se následující podněty a návrhy vztahují.

Víra v eucharistii

2. „Tajemství víry“⁵, eucharistie, je chápána ve světle biblického zjevení a církevní tradice. Zároveň je nutné odvolávat se na toto biblické zjevení i na církevní tradici, aby eucharistie byla přístupná ve své charakteristice „tajemství světla“⁶ a umožnila nám jistým způsobem znovu projít „cestu víry“ popsanou v evangelním vyprávění o dvou „emauzských učednících“, které Svatý otec vybral jako „ikonu“ pro Rok eucharistie. Vždyť eucharistie je tajemstvím světla jak proto, že předpokládá a zahrnuje světlo Božího slova, tak proto, že samotné „lámání chleba“ vrhá světlo na tajemství Boha-Trojice: právě ve velikonoční události smrti a vzkříšení Krista a následně v jeho eucharistické „památce“ se Bůh zjevuje v nejvyšším stupni jako Bůh-Láska.

Rok eucharistie se nabízí především jako období intenzivnější *katecheze* o eucharistii, jak v ní věří církev. Taková katecheze ať má stále na paměti:

- Písmo svaté: od úryvků týkajících se „přípravy“ tajemství ve Starém zákoně po úryvky Nového zákona, které se týkají jak ustanovení eucharistie, tak jejích jednotlivých rovin;⁷
- Tradici: od církevních otců až k následnému vývoji v teologii a magisteriu se zvláštní pozorností na Tridentýský koncil, na II. vatikánský koncil a na nejnovější dokumenty magisteria. Katechetické plány vypracované místními církvemi ať najdou spolehlivé a osvěčující východisko v *Katechismu katolické církve*;
- mystagogii neboli prohloubené uvedení do slaveného tajemství skrze vysvětlení obřadů a modliteb Ordo Missae a De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam;

⁵ Srov. JAN PAVEL II. Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, kap. I. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003.

⁶ Srov. *Mane nobiscum Domine*, kap. II.

⁷ Srov. např. úryvky označené v Lekcionáři pro votivní mši svatou o Nejsvětější svátosti.

- bohatství nabízené dějinami spirituality se zvláštním zřetelem na to, jak věřená a slavená eucharistie našla vyjádření v životě světců;⁸
- posvátné umění jako svědectví víry v eucharistické tajemství.

Slavení eucharistie a eucharistická úcta mimo mši svatou

3. Eucharistie, kterou jsme přijali od Krista, jenž ji ustanovil, je slavena církví formou, kterou ona stanovila.⁹ Eucharistická úcta mimo mši je vnitřně spojena se slavením eucharistie a je k němu zaměřená.

„Konkrétním úsilím tohoto *Roku eucharistie* by mohlo být v každém farním společenství důkladné studium *Všeobecných pokynů k Římskému misálu*. Výsadní cestou pro uvedení do tajemství spásy uskutečňované v posvátných ‚znameních‘ je pak věrné sledování průběhu liturgického roku.“¹⁰

Z důvodu jednoduchého „tematického“ zaměření pro pastorační pracovníky zde naznačíme hlediska, na základě kterých jsme během tohoto roku zvláštním způsobem vyzváni „ptát se“ na účel důstojného slavení a horlivější adorace eucharistického tajemství. Kromě zmíněných základních dokumentů bude jistou pomocí také nedávno vydaná instrukce *Redemptionis sacramentum*. Je nutné pamatovat na:

- místa slavení: kostel, oltář, ambón, sedes...;
- liturgické shromáždění: smysl a způsoby jeho „plné, vědomé a aktivní“¹¹ účasti;
- různé úlohy: kněz, který slouží *in persona Christi*, jáhni, ostatní úřady a služby;
- dynamiku slavení: od chleba Slova k chlebu eucharistickému;¹²
- doby slavení eucharistie: neděle, všední dny, liturgický rok;
- vztah eucharistie k ostatním svátostem, svátostinám, pohřebním obřadům...;

⁸ Srov. *Ecclesia de Eucharistia*, č. 62.

⁹ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*; *Všeobecné pokyny k mešnímu lekcionáři*. In: *Lekcionář VI/2*. Praha : Česká liturgická komise, 1984, s. 682–714.

¹⁰ *Mane nobiscum Domine*, č. 17.

¹¹ Srov. SC 14.

¹² Srov. *Všeobecné pokyny k mešnímu lekcionáři*, č. 10.

- vnitřní a vnější účast: zvláště úcta k „okamžikům“ ticha;
- zpěv a hudbu;
- zachovávání liturgických norem;
- sváté přijímání přinášené nemocným a jako viatikum;¹³
- adoraci Nejsvětější svátosti a na osobní modlitbu;
- eucharistické průvody.

V Roce eucharistie by bylo zvláště vhodné věnovat se těmto tématům. Je jisté, že v pastoračním životě jednotlivých společenství není možné dojít snadno k těm nejvyšším cílům, ale je třeba k nim směřovat. „I kdyby ovoce tohoto roku bylo ve všech křesťanských společenstvích pouze oživení *slavení nedělní mše svaté* a vzrůst *eucharistické adorace* mimo mši, dosáhl by tento rok milosti významných výsledků. Vždyť je dobré mířit vysoko, neuspokojovat se průměrností, protože víme, že můžeme stále počítat s Boží pomocí.“¹⁴

Eucharistická spiritualita

4. V apoštolském listě k příležitosti XL. výročí vyhlášení konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium *Spiritus et sponsa* si papež přál, aby se v církvi rozvinula „liturgická spiritualita“. Jedná se o pohled na liturgii jako na tu, která živí a usměřňuje existenci člověka, aby se to, co věřící prožívá, stávalo skutečnou „duchovní bohoslužbou“ (srov. Řím 12,1). Bez pěstování „liturgické spirituality“ se liturgická praxe snadno omezí na „ritualismus“ a milost, vycházející ze slavení, vyjde nazmar.

To platí zvláštním způsobem pro eucharistii: „církev žije z eucharistie“. Slavení eucharistie slouží životu v Kristu, v církvi, skrze moc Ducha Svatého. Proto je třeba pečovat o duchovní pohyb, který směřuje od eucharistie slavené k eucharistii *žité*: od tajemství, v které věříme, k obnovenému životu. Proto tento podkladový materiál nabízí také kapitulu o rysech eucharistické spirituality. V tomto úvodním rámci je užitečné poukázat na některé zvláště významné body:

¹³ Srov. *De sacra communione*.

¹⁴ *Mane nobiscum Domine*, č. 29.

- eucharistie je *culmen et fons* duchovního života jako takového, přesahující mnohé cesty spirituality;
- pravidelný eucharistický pokrm podporuje souznění s milostí jednotlivých povolání a životních stavů (posvěcení služebníci; manželé a rodiče; zasvěcené osoby...) a osvěcuje různé životní situace (radosti a bolesti, problémy a plány, nemoci a zkoušky...);
- dobročinnost, svornost a bratrská láska jsou ovocem eucharistie a jednota s Kristem uskutečněná ve svátosti se skrze ně stává viditelnou; zároveň je uskutečňování lásky ve stavu milosti podmínkou, aby se eucharistie mohla slavit v plnosti: ona je „pramen“, ale také „epifanií“ společenství;¹⁵
- společenství Krista v nás a mezi námi vyvolává svědectví v každodenním životě, je kvasem při budování tohoto světa: eucharistie je východiskem a plánem misie.¹⁶

Maria: ikona „eucharistické“ církve

5. „Chceme-li objevit důvěrný vztah, který poutá církev k eucharistii, v celém jeho bohatství, nesmíme zapomínat na Marii, Matku církve a její vzor.“ Tak začíná šestá kapitola encykliky *Ecclesia de Eucharistia*, v níž se Jan Pavel II. odvolává na hluboký vztah, který Pannu Marii pojí s eucharistií a s církví, která žije ze Svátosti oltářní. Setkání s „Bohem s námi a pro nás“ zahrnuje Pannu Marii.

Rok eucharistie představuje vhodnou příležitost také pro prohloubení tohoto aspektu tajemství. Pro to, abychom hluboce prožívali smysl slavení eucharistie a aby eucharistie zanechala znamení v našem životě, není nic lepšího, než se nechat „vychovávat“ Marií, „ženou eucharistie“.

Ohledně toho je důležité pamatovat na to, co řekl papež v apoštolském listě *Rosarium Virginis Mariae* v č. 15 o „připodobnění se Kristu s Marií“: ona nás „přirozeným způsobem uvede do Kristova života a umožní nám „vdechovat“ jeho pocity.“ Na druhé straně – píše papež v encyklice *Ecclesia de Eucharistia* – ve slavení eucharistie určitým způsobem stále přijímáme s památkou Kristovy

¹⁵ Srov. *Mane nobiscum Domine*, kap. III.

¹⁶ Srov. *Mane nobiscum Domine*, kap. IV.

smrti také dar Panny Marie, který je nám dán z kříže v osobě Jana („To je tvá matka.“ /Jan 19,27/): „Prožívat v eucharistii památku Kristovy smrti znamená také stále přijímat tento dar. Znamená to vzít k sobě podle Janova příkladu tu, která je pokaždé dávana jako Matka. Znamená to přijmout zároveň závazek připodobnit se Kristu, vstoupit do školy Matky a nechat se jí doprovázet. Maria je přítomna s církví a jako její Matka v každé naší eucharistické slavnosti.“¹⁷

Toto jsou témata, která si zaslouží, aby se tento rok stala předmětem zvláštní meditace.¹⁸

O slavení eucharistie ve společenství s Marií, chceme-li vnímat příklad jejích postojů, viz *Sbírku mší o Panně Marii*, Úvodní poznámky, č. 12–18.

Svatí, svědkové eucharistického života

6. V apoštolském listě *Novo millennio ineunte* v č. 30 vyzývá papež k tomu, aby pastorace církve byla chápána v perspektivě „svatosti“. To platí zvláštním způsobem pro rok, který je celý založený na eucharistické spiritualitě. Eucharistie nás činí svatými a nemůže být svatost, která by nebyla založena na eucharistickém životě. „Kdo jí mne, bude žít ze mne.“ (Jan 6,57)

Tuto pravdu dosvědčuje „sensus fidei“ celého Božího lidu. Ale zvláštním způsobem o ní svědčí svatí, v nichž září velikonoční tajemství Krista. Jan Pavel II. v encyklice *Ecclesia de Eucharistia* v č. 62 napsal: „Vstupme, moji milovaní bratři a sestry, do školy svatých, velkých příkladů opravdové eucharistické úcty. V nich nabývá eucharistická teologie veškerou zář žité zkušenosti, „nakazí nás“ a v jistém slova smyslu nás „zahřívá“.“ A to platí pro všechny svaté.

Někteří z nich žili tento rozměr se zvláštní intenzitou a se zvláštními dary Ducha, a tak povzbuzovali bratry ke stejné lásce k eucharistii.¹⁹ Příklady by mohly být bezpočetné: od svatého Ignáce z Antiochie ke svatému Ambroži, od svatého Bernarda po svatého Tomáše Akvinského, od svatého Paschala Baylona po svatého

¹⁷ *Ecclesia de Eucharistia*, č. 57.

¹⁸ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 31.

¹⁹ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 31.

Alfonse Maria z Liguori, od svaté Kateřiny Sienské po svatou Terezií z Avily, od svatého Petra Juliána Eymarda po svatého Pia z Pietrelciny, až k „mučedníkům eucharistie“, dávným i současným, od svatého Tarcisia po svatého Mikuláše Piecka a druhý a svatého Petra Maldonada.

Rok eucharistie nabídne příležitost pro znovuoobjevení těchto „svědků“, ať už mezi těmi známějšími na rovině univerzální církve, tak mezi těmi, kteří jsou více připomínáni v místních církvích. Je vhodné, aby se jimi zabývalo samo teologické bádání, poněvadž život svatých je významným „locus theologicus“: ve svatých „k nám promlouvá Bůh“²⁰ a jejich duchovní zkušenost²¹, zaručená církevním rozlišováním, vrhá světlo na tajemství. V jejich světle a v jejich stopách bude snadnější zajistit, aby byl tento rok milosti opravdu plodný.

²⁰ Srov. LG 50.

²¹ Srov. DV 8.

2. Liturgický kontext

7. Eucharistie, která jako vrchol křesťanské iniciace stojí v srdci svátostné ekonomie, osvěcuje ostatní svátosti, které se v ní sbíhají. Samotná obřadní forma předpokládá nebo předepisuje – s výjimkou svátosti smíření –, že svátosti jsou nebo mohou být udělovány při slavení eucharistie.²²

Denní modlitba církve může být spojena se slavením eucharistie.²³

Také svátostiny, jako opatské požehnání, řeholní sliby, zasvěcení panen, ustanovení řádného nebo mimořádného služebníka a pohřební obřady, nacházejí své běžné místo během mše svaté. Posvěcení kostela a oltáře se koná spolu se slavením eucharistie.

Existují další požehnání, která se mohou konat během mše svaté.²⁴

Je-li pravda, že ostatní žehnání, obřady a pobožnosti nemohou být vloženy do mše svaté,²⁵ je také pravda, že neexistuje křesťanská modlitba bez odvolání na eucharistii, největší modlitbu církve, pro křesťany nezbytnou. Mnohé formy soukromých modliteb, jako různá vyjádření lidové zbožnosti, uskutečňují svůj pravý smysl v disponování se ke slavení eucharistie nebo v prodloužení jejích účinků v životě.

Z tohoto důvodu připomínáme některé dny, doby a způsoby modlitby s odvoláním na eucharistii.

²² Srov. *Praenotanda dei vari Ordines*; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. Instrukce *Redemptionis sacramentum*, č. 75–76. Praha : Česká biskupská konference, 2005.

²³ Srov. *Všeobecné pokyny k Denní modlitbě církve*, č. 93–97. In: *Denní modlitba církve*. Praha : Česká liturgická komise, 1987.

²⁴ Srov. *Ordo coronandi imaginem B. M. Virginis*; *De Benedictionibus*, č. 28.

²⁵ Srov. *De Benedictionibus*, č. 28; *De sacra communione*, č. 83; *Redemptionis sacramentum*, č. 75–79; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Lidová zbožnost a liturgie. Směrnice a zásady*, č. 13, 204. (Překlad se připravuje).

Neděle

8. Neděle je „prvotní sváteční den“, „základ a jádro celého liturgického roku“²⁶. „Jestliže shrneme její významy a aplikace, bude nám zřejmé, že neděle je jistým způsobem vrchol křesťanského života i způsob, jak ho dobře prožívat.“²⁷

Je to skutečně den vzkříšeného Krista a nese s sebou tedy památku toho, co je samotným základem křesťanské víry (srov. 1 Kor 15,14–19). „Jestliže je neděle dnem vzkříšení, pak není pouze vzpomínkou na minulou událost: je oslavou živé přítomnosti Vzkříšeného mezi svými. Aby tato přítomnost byla hlášána a náležitě prožívána, nestačí, aby se Kristovi učedníci soukromě modlili a ve svém nitru, ve skrytu srdce vzpomínali na Kristovu smrt a vzkříšení. (...) Je velmi důležité, aby se scházeli a tak plně ukazovali identitu církve, která je *ekklésia*, totiž shromáždění vytvořené vzkříšeným Pánem.“²⁸ Slavení eucharistie je srdcem neděle.

Úzký vztah mezi zjevením se Vzkříšeného a eucharistií je zvláště nastíněn ve vyprávění emauzských učedníků (srov. Lk 24,13–35), kteří byli vedeni samotným Kristem, aby hluboce vstoupili do jeho tajemství skrze přijetí jeho Slova a společenství při „lámání chleba“.²⁹ Ježíšova gesta, „vzal chléb, pronesl nad ním požehnání, rozlámal ho a podával jim“ (Lk 24,30), jsou stejná jako ta, která vykonal při Poslední večeři a která neustále koná prostřednictvím kněze v našich slaveních eucharistie.

Vlastní charakter nedělní mše a důležitost, kterou představuje pro křesťanský život, vyžadují, aby byla připravována se zvláštní péčí tak, aby byla cítěna jako *epifanie církve*³⁰ a vyznačovala se radost-

²⁶ SC 106.

²⁷ JAN PAVEL II. Apoštolský list o svěcení dne Páně *Dies Domini*, č. 81. Praha : Zvon, 1999.

²⁸ *Dies Domini*, č. 31.

²⁹ Srov. *Mane nobiscum Domine*.

³⁰ Srov. *Dies Domini*, č. 34–36; *Ecclesia de Eucharistia*, č. 41; JAN PAVEL II. Apoštolský list na závěr Jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte*, č. 36. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 2001.

ným a zpěvným slavením, do něhož jsou všichni zapojeni a kterého se všichni aktivně účastní.³¹

Oživit ve všech společenstvích slavení nedělní mše svaté by mělo být prvním úsilím tohoto zvláštního roku. Uskuteční-li se alespoň toto, společně se vzrůstem eucharistické adorace mimo mši, dosáhne Rok eucharistie významného výsledku.³²

Velikonoční vigilie a velikonoční přijímání

9. Velikonoční vigilie je srdcem liturgického roku. V ní je slavení eucharistie „vrcholem, plným způsobem velikonoční svátostí, to je památkou oběti kříže a přítomnosti vzkříšeného Krista, dovršením křesťanské iniciace, zakoušením věčných Velikonoc.“³³

V doporučení, aby se slavení eucharistie při Velikonoční vigilií nekonalo ve spěchu, ale aby se dbalo na to, aby všechny obřady a slova dosáhly co největší síly výrazu, zvláště svaté přijímání, okamžik plné účasti na slaveném tajemství v této svaté noci, je žádoucí – při zachování pravomoci místních ordinářů zhodnotit při plném respektování liturgických norem –,³⁴ aby bylo dosaženo plnosti eucharistického znamení velikonočním přijímáním pod způsobou chleba a vína.³⁵

Velikonoční oktáv stejně jako nedělní mše svaté v době velikonoční mají zvláštní význam pro nově pokřtěné.³⁶ Je zvykem, aby děti přijímali své první svaté přijímání o těchto nedělích.³⁷ Doporučuje se, aby svaté přijímání bylo zvláště ve velikonočním oktávu přinášeno nemocným.³⁸

³¹ Srov. *Dies Domini*, č. 50–51.

³² Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 23 a 29.

³³ Oběžník *Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení*, č. 90. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 2001.

³⁴ Srov. *Redemptionis sacramentum*, č. 100–107.

³⁵ Srov. Oběžník *Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení*, č. 91 a 92.

³⁶ Srov. *Uvedení do křesťanského života*, č. 37–40 a 235–239. Praha : Česká liturgická komise, 1987.

³⁷ Srov. Oběžník *Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení*, č. 103.

³⁸ Srov. Oběžník *Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení*, č. 104.

Během velikonoční doby ať pastýři připomínají význam církevního přikázání přijmout v tomto období svaté přijímání³⁹ a konají to takovým způsobem, aby toto přikázání nebylo vnímáno minimalistickým způsobem, ale jako pevný a nezbytný bod účasti na eucharistii, která se musí vztahovat k celému životu a vyjadřovat se pravidelně alespoň o všech nedělích.

Zelený čtvrtek

10. Je znám význam mše nazývané *Missa chrismatis*, která se podle tradice slaví na Zelený čtvrtek (z pastoračních důvodů se může anticipovat v jiném dni, ale blízko Velikonoc⁴⁰). Kromě kněží z různých částí diecéze, kteří koncelebrují s biskupem, ať jsou naléhavě vyzváni také věřící, aby se účastnili této mše svaté a přijali během ní svaté přijímání.⁴¹

Svatý otec Jan Pavel II. od začátku svého pontifikátu píše *List kněžím*, aby si především kněží připomenuli eucharistické tajemství Zeleného čtvrtku (v roce 2003 encykliku *Ecclesiae de Eucharistia*).

Pro zvláštní význam, který tento den nese,⁴² ať se veškerá pozornost soustředí na tajemství zvláště připomínaná ve mši svaté „na památku Večeře Páně“: ustanovení eucharistie, ustanovení svátostného kněžství a přikázání Páně o bratrské lásce.

Vhodná ustanovení ke slavení a pastorační ohledně mše na památku Večeře Páně na Zelený čtvrtek, eucharistického průvodu na jejím závěru a adorace Nejsvětější svátosti jsou vzpomenuy ve zmíněném oběžníku *Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení* v č. 44–57 a v direktáři *Lidová zbožnost a liturgie* v č. 141.

Slavnost Těla a krve Páně

11. Tato slavnost se dočkala „svého rozšíření po celé latinské církvi (...) v roce 1264 zásluhou papeže Urbana IV. (...) Je na jedné straně

³⁹ Srov. CIC, kan. 920.

⁴⁰ Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 275.

⁴¹ Srov. Oběžník *Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení*, č. 35.

⁴² Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 97.

odpovědí víry a úcty na heretickou nauku ohledně tajemství skutečné přítomnosti Krista v eucharistii a na druhé straně je završením vroucí zbožnosti ke vznešené Nejsvětější svátosti oltářní.⁴³

Slavnost *Těla Páně* inspirovala nové formy eucharistické zbožnosti Božího lidu zachované dodnes.⁴⁴ Mezi nimi průvod, který představuje druh eucharistických průvodů: prodlužuje slavení eucharistie tak, aby křesťané „vzdali veřejné svědectví víry a úcty k Nejsvětější svátosti.“⁴⁵ Proto „ať je tento rok se zvláštní vroucností prožívána slavnost Těla a krve Páně s tradičními průvody. Víra v Boha, který se vtělil a stal se naším společníkem na cestě, ať je hlášána všude a zvláště na našich ulicích a mezi našimi domy jako vyjádření naší vděčné lásky a zdroje nevyčerpatelného požehnání.“⁴⁶

Důraz výjimečně eucharistický bude moci na sebe vhodně vzít také slavnost Nejsvětějšího Srdce Ježíšova.

Slavení eucharistie a denní modlitba církve

12. „Denní modlitba církve prodlužuje na různé hodiny dne chvály a díkůčinění, a také památku tajemství spásy, prosby i předběžné okoušení nebeské slávy v tajemství eucharistie, která je „středem a vyvrcholením celého života křesťanského společenství“.

Denní modlitbou církve se tedy také nejlépe připravuje slavení eucharistie, protože se vzbuzuje a živí víra, naděje, láska, zbožnost a duch oběti, což jsou nutné předpoklady k užitečnému slavení eucharistie.“⁴⁷

Při společném slavení, pokud to okolnosti umožňují, je možné úžeji spojit mši svatou a denní modlitbu církve – ranní chvály, modlitbu uprostřed dne, nešpory – podle platných ustanovení a nařízení.⁴⁸

⁴³ *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 160.

⁴⁴ *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 160–163.

⁴⁵ *De sacra communione*, č. 101; srov. CIC, kán. 944.

⁴⁶ *Mane nobiscum Domine*, č. 18.

⁴⁷ *Všeobecné pokyny k Denní modlitbě církve*, č. 12.

⁴⁸ Srov. *Všeobecné pokyny k Denní modlitbě církve*, č. 93–97.

Eucharistická adorace

13. Uchovávání Těla Páně pro svaté přijímání nemocných vedlo věřící k chvályhodnému zvyku usebrat se v modlitbě k adoraci Krista reálně přítomného v Nejsvětější svátosti uchovávané ve svatostánku. Církev doporučuje pastýřům a věřícím adoraci Nejsvětější svátosti, která je výsostným vyjádřením trvajících pouta mezi slavením oběti Páně a jeho stálou přítomností v proměněné hostii.⁴⁹

Prodléváním v modlitbě u Pána Ježíše, živého a pravého v Nejsvětější svátosti, zraje jednota s ním: disponuje k plodnému slavení eucharistie a prodlužuje obřadní a existenční postoje touto svátostí vyvolané.

Vyjadřuje se podle tradice církve různými způsoby:

- jednoduchou návštěvou Nejsvětější svátosti uchovávané ve svatostánku: krátkým setkáním s Kristem vnuknutým vírou v jeho přítomnost a charakterizovaným tichou modlitbou;
- adorací před vystavenou Nejsvětější svátostí, podle liturgických norem v monstranci nebo pixidě, v delší nebo kratší formě;
- stálou adorací, buď jako tzv. čtyřicetihodinová adorace, nebo v jiných formách, do níž je zapojeno celé řeholní společenství, eucharistická asociace nebo farní společenství a která poskytuje příležitost k četným vyjádřením eucharistické zbožnosti.⁵⁰

14. Adorace a Písmo svaté: „Během výstavu se modlitby, zpěvy a čtení musí uspořádat tak, aby věřící v modlitbě usměrňovali a zaměřovali svou zbožnost na Krista Pána. K podpoře vnitřní modlitby ať se předem určí čtení z Písma svatého s homilií a krátkými povzbuzeními, které by přivedly věřící k prohloubení úcty k eucharistickému tajemství. Je dobré, aby věřící odpovídali na Boží slovo zpěvem a aby se ve vhodných chvílích zachovávalo posvátné ticho.“⁵¹

⁴⁹ Srov. *De sacra communione*, č. 79–100; *Ecclesia de Eucharistia*, č. 25; PAVEL VI. Encyklika *Mysterium fidei*. In: AAS 57, 1965; *Redemptionis sacramentum*, č. 129–141.

⁵⁰ Srov. *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 165.

⁵¹ *De sacra communione*, č. 95.

15. Adorace a denní modlitba církve: „Před Nejsvětější svátostí vystavenou delší dobu se také může slavit některá z částí denní modlitby církve, zvláště jedná-li se o její hlavní části. Takovým slavením se totiž rozšiřuje do různých hodin dne chvála a díkyvzdání slavení eucharistie a církev se obrací na Krista a skrze něho na Otce modlitbami a prosbami ve jménu celého světa.“⁵²

16. Adorace a růženec: Apoštolský list *Rosarium Virginis Mariae* nám dále pomohl překonat pohled na růženec jako na modlitbu čistě mariánskou a vyzval nás k ocenění jeho výrazně kristologického rázu: kontemplovat tajemství Krista očima a srdcem Panny Marie v jejím společenství a podle jejího příkladu.

Zůstává-li pravdou, že se během výstavu Nejsvětější svátosti nesmí provádět jiné úkony zbožnosti ke cti Panny Marie a svatých,⁵³ je také jasné, proč učitelský úřad nevyloučil růženec: je to v síle tohoto jeho charakteru, který je zdůrazněn a rozvíjen. Právě v souvislosti s Rokem eucharistie papež napsal: „Samotný růženec, chápaný ve svém hlubokém, biblickém a kristocentrickém smyslu, který jsem doporučil v apoštolském listě *Rosarium Virginis Mariae*, bude moci být zvlášť vhodnou cestou k eucharistické kontemplaci uskutečněné ve společenství s Pannou Marií a v její škole.“⁵⁴ Proto mají být znovu objeveny a uvedeny do pastorační praxe prvky popsané ve třetí kapitole apoštolského listu *Rosarium Virginis Mariae*. Naslouchání biblickému textu, ticho k rozjímání, kristologický dodatek po jménu Ježíš uprostřed *Zdrávas*, *Maria*, zpívané *Sláva* a vhodná závěrečná modlitba obrácená na Krista, také ve formě litanií, vedou ke kontemplaci, která určuje modlitbu před Nejsvětější svátostí uchovávanou ve svatostánku nebo vystavenou. Recitovat růženec ve spěchu, nepřítomnost prostoru pro rozjímání a nedostatečné kristologické zaměření nepomáhají k tomu, aby se člověk setkal s Kristem přítomným ve Svátosti oltářní.

⁵² *De sacra communione*, č. 96.

⁵³ Srov. *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 165.

⁵⁴ *Mane nobiscum Domine*, č. 18; srov. *Redemptionis sacramentum*, č. 137; *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 165.

Co se týče litaní k Panně Marii, které jsou skutkem zbožnosti jako takové a nemusí se nutně připojovat k růženci,⁵⁵ mohou být vhodněji nahrazeny litaniami, které se přímo obracejí ke Kristu (např. litanie k Nejsvětějšímu Srdci Ježíšovu, ke Krvi Kristově).

17. Svátostné požehnání: Eucharistické průvody a adorace se obvykle uzavírají, je-li přítomen kněz nebo jáhen, svátostným požehnáním. Ostatní služebníci nebo osoby pověřené výstavem na jejím závěru znovu uloží Nejsvětější svátost do svatostánku.⁵⁶

Protože svátostné požehnání není formou eucharistické zbožnosti samo o sobě, musí mu předcházet krátký výstav s náležitou dobou modlitby a ticha. „Je zakázán výstav pouze pro udělení svátostného požehnání.“⁵⁷

Eucharistické průvody

18. Eucharistický průvod ulicemi pomáhá věřícím cítit se Božím lidem, který putuje se svým Pánem, a veřejně se hlásit k víře v „Boha s námi a pro nás“⁵⁸. To platí především pro eucharistický průvod „par excellence“, kterým je průvod o slavnosti Těla a krve Páně.

Je nutné, aby se při průvodech zachovávaly normy, které zaručí důstojnost a úctu k Nejsvětější svátosti a budou řídit jeho konání tak, aby úprava cest, projev úcty květinami, zpěvy a modlitby byly jedním projevem víry v Pána a jemu vzdávané chvály.⁵⁹

Eucharistické kongresy

19. Eucharistické kongresy jako znamení víry a lásky a jako zcela zvláštní projev eucharistické úcty „musí být chápány jako ‚statio‘, tedy jako chvilé usilovné snahy a modlitby, k níž vyzývá určité spo-

⁵⁵ Srov. *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 203.

⁵⁶ Srov. *De sacra communione*, č. 91.

⁵⁷ Srov. *De sacra communione*, č. 89.

⁵⁸ Srov. *Redemptionis sacramentum*, 142–144; *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 162–163.

⁵⁹ Srov. *De sacra communione*, č. 101–108.

lečenství univerzální církev nebo místní církev ostatní církve téže oblasti, stejného národa nebo celého světa, aby společně prohloubili určitý aspekt eucharistického tajemství a přispěli k jeho veřejné úctě ve svazku lásky a jednoty.“⁶⁰

Pro plodné zdaření kongresu se doporučují ustanovení daná pro jeho přípravu a průběh v *De sacra communione* v č. 110–112.

⁶⁰ *De sacra communione*, č. 109.

3. Rysy eucharistické spirituality

20. Pojednání o eucharistické spiritualitě by vyžadovalo mnohem více prostoru, než kolik zamýšlíme předložit na těchto stránkách. Omezíme se na některé „podněty“ v důvěře, že místní církve naváží na tyto úvahy a poskytnou podněty a širší doplnění pro specifické katechetické a formační iniciativy. Je totiž důležité, abychom eucharistii přijímali nejen z pohledu slavení, ale také jako plán života a základ skutečné „eucharistické spirituality“.

Rok eucharistie je rokem příhodným pro rozšíření pohledu mimo aspekty příznačné pro slavení. Právě proto, že eucharistie je srdcem křesťanského života, neuzavírá se mezi stěny kostela, ale vyžaduje, aby přecházela do života těch, kdo se jí účastní. Svátost Kristova těla je darována vzhledem k budování Kristova těla, kterým je církev. Eucharistické postoje, k nimž jsme vychováváni slavením eucharistie, je nutné pěstovat v duchovním životě se zřetelem na povolání a životní stav každého. Eucharistie je opravdu základním pokrmem pro všechny věřící v Krista bez rozlišení věku a stavu.

Úvahy, které zde nabízíme, nastiňují některé cesty reflexe vycházející z některých vyjádření samotné liturgie podle latinského textu misálu. Tak chceme zdůraznit, jak je liturgická spiritualita charakterizována pro svoje zakotvení ve znameních, obřadech a bohoslužebných slovech a jak je v ní možné najít jistou a bohatou výživu.

21. Naslouchání Slovu

Verbum Domini

Výraz na závěr čtení z Písma svatého, *Verbum Domini* – (Slyšeli jsme) slovo Boží! – nás upozorňuje na důležitost toho, co vychází z Božích úst, a umožňuje nám ho slyšet ne jako text „vzdálený“, i když inspirovaný, ale jako živé slovo, kterým se na nás obrací Bůh: je pravým „rozhovorem Boha s jeho lidem, rozhovorem, při němž se

hlásají obdivuhodná díla spásy a znovu opakují požadavky Smlouvy.⁶¹

Bohoslužba slova je jednou z ustavujících částí eucharistie.⁶² Scházíme se v liturgickém shromáždění, abychom naslouchali tomu, co nám Pán chce říci: všem a každému. On mluví tady a teď, k nám, kteří ho s vírou posloucháme a věříme, že pouze on má slova věčného života a že jeho slovo je světlem pro naše kroky.

Účastnit se eucharistie znamená poslouchat Pána natolik, že uvedeme ve skutek to, co nám zjevuje, co po nás v našem životě žádá a po čem v něm touží. Ovoce naslouchání Bohu, který k nám mluví, když se v církvi čte Písmo svaté,⁶³ zraje v každodenním životě.⁶⁴

Postoj naslouchání stojí na začátku duchovního života. Věřit v Krista znamená naslouchat jeho slovu a uvést je ve skutek. Je to poslušnost hlasu Ducha, vnitřního Učitele, který nás vede k celé pravdě, a to nejen k pravdě, kterou máme znát, ale také k pravdě, kterou máme uskutečňovat.

Pro opravdové naslouchání Pánu při bohoslužbě slova je nutné mít čistý sluch srdce. K tomu připravuje osobní četba Písma svatého v plánovaných dobách a příležitostech a nenechávaná na případné volné chvíli. Aby to, co jsme slyšeli při slavení eucharistie, s odchodem z kostela nevyprchalo z mysli a ze srdce, je nutné najít způsoby, jak pokračovat v naslouchání Bohu, který dává, aby k nám jeho hlas dospěl tisíci způsoby skrze okolnosti každodenního života.

22. Obrácení

Agnoscamus peccata nostra ut apti simus ad sacra mysteria celebranda.

Kyrie eleison, Christe eleison.

Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi: miserere nobis.

⁶¹ *Dies Domini*, č. 41.

⁶² Srov. SC 56; *Dies Domini*, č. 39–41.

⁶³ Srov. SC 7.

⁶⁴ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 13.

Domine non sum dignus ut intres...

Jak je vidět z citovaných úryvků, je ve slavení eucharistie zřejmý kající rozměr. Objevuje se nejen na začátku v úkonu kajícího v různých formách proseb o milosrdenství, ale také v prosbě obrácené ke Kristu ve zpěvu *Gloria*, ve zpěvu *Agnus Dei* během lámání chleba a v modlitbě, kterou se obracíme na Pána před tím, než se účastníme eucharistické hostiny.

Eucharistie vede k obrácení a očišťuje kající srdce, které si je vědomé vlastní nicotnosti a které touží po Božím odpuštění, i když nahrazuje svátostnou zpověď, jediný náležitý způsob pro odpuštění těžkých hříchů a pro přijetí smíření s Bohem a s církví.

Takový postoj ducha musí pokračovat v našem každodenním životě a musí být podpořen zpytováním svědomí neboli porovnáváním myšlenek, slov, skutků a toho, co jsme zanedbali, s Kristovým evangeliem.

Vidíme-li jasně svoji bídu, osvobozuje nás to od zalíbení v sobě, udržuje nás to v pravdě před Bohem, vede nás to k vyznání milosrdenství Otce, který je v nebi, ukazuje nám to cestu, která nás čeká, a vede nás to ke svátosti pokání. Otevře nás to pak ke chvále a k důkuvzdání. A konečně nám to pomáhá, abychom byli shovívaví k bližnímu, abychom s ním cítili v jeho slabostech a odpouštěli mu. Ježíšovo napomenutí, abychom se usmířili s bratrem dřív, než přinese oběť na oltář (srov. Mt 5,23–24), a Pavlova výzva, abychom zkoumali své svědomí dřív, než se budeme účastnit eucharistie („Proto musí člověk sám sebe zkoumat, a tak ať chléb jí a z kalicha pije.“ /1 Kor 11,28/), musí být brány vážně. Bez pěstování těchto postojů by šlo o nerespektování eucharistie v jejím hlubokém rozměru.

23. Památka

Memores igitur, Domine, eiusdem Filii tui salutiferae passionis necnon mirabilis resurrectionis et ascensionis in caelum (Třetí eucharistická modlitba).

„Slaví-li křesťané eucharistii již od počátků a ve formě, která se při velké rozmanitosti dob a liturgií v podstatě nezměnila, pak je to

proto, že se cítíme vázání příkazem Pána, daným v předvečer jeho utrpení: „To činite na mou památku“ (1 Kor 11,24–25).“⁶⁵

Eucharistie je ve zvláštním smyslu „památkou“ smrti a vzkříšení Pána. Tím, že církev slaví eucharistii, činí památku Krista, toho, co vykonal a co řekl, jeho vtělení, smrti, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení. V něm činí památku celých dějin spásy předobrazovaných ve staré smlouvě.

Činí památku toho, co Bůh – Otec, Syn a Duch Svatý – vykonal a koná pro celé lidstvo, od stvoření po „nové stvoření“ v Kristu, v očekávání toho, až přijde na konci časů, aby všechno obnovil v sobě.

Přejde-li eucharistická „památka“ ze slavení do našich životních postojů, přiměje nás k tomu, abychom s vděčností pamatovali na všechny dary přijaté od Boha v Kristu. Odtud pramení život poznamenaný „vděčností“, smyslem pro „nezištné dávání“ a zároveň pro „zodpovědnost“.

Památovat na to, co pro nás Bůh učinil a činí, živí duchovní cestu. Modlitba *Otče náš* nám připomíná, že jsme dětmi Otce, který je v nebi, bratry a sestrami Ježíše a že jsme označeni Duchem Svatým, který byl vylit do našich srdcí.

Památování na přirozené dary (život, zdraví, rodinu...) podporuje děkování a úsilí o jejich zhodnocení.

Památování na dary milosti (křest a ostatní svátosti; křesťanské ctnosti...) udržuje – společně s děkováním – živé úsilí o to, aby tyto „talenty“ nebyly promarněny, ale aby nesly ovoce.

24. Obět'

Hoc est Corpus meum. Hic est calix Sanguinis mei novi et aeterni testamenti

Te igitur, clementissime Pater, per Iesum Christum, Filium tuum, Dominum nostrum, supplices rogamus ac petimus, uti accepta habeas et benedicas haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia illibata.

⁶⁵ KKC, č. 1356.

Memento, Domine, ...omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est et nota devotio, pro quibus tibi offerimus: vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis.

Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed et cunctae familiae tuae (První eucharistická modlitba)

Offerimus tibi, gratias referentes, hoc sacrificium vivum et sanctum (Třetí eucharistická modlitba)

Eucharistie je svátost Kristovy velikonoční oběti. Od vtělení v lůně Panny Marie až po poslední vydechnutí na kříži je Ježíšův život nepřetržitou obětí, neustálým odevzdáním se Otcovu plánu. Vrcholem je Kristova oběť na Kalvárii: „Kdykoli se slaví na oltáři oběť kříže, v níž ‚byl obětován náš velikonoční beránek, Kristus‘ (1 Kor 5,7), uskutečňuje se dílo našeho vykoupení.“⁶⁶

Tato jediná a věčná oběť se skutečně zpřítomňuje ve svátosti oltářní. Ve skutečnosti „Kristova oběť a oběť eucharistie je jedna jediná oběť.“⁶⁷

K ní církev připojuje svou oběť, aby se stala jedním tělem a jedním duchem v Kristu, jejichž znamením je svátostné přijímání.⁶⁸ Účastnit se eucharistie, poslouchat evangelium, kterému nasloucháme, jíst tělo a pít krev Pána znamená učinit náš život obětí milou Bohu: *skrže Krista, s Kristem a v Kristu*.

Tak, jako je eucharistický obřad zakotven v oběti přinesené Kristem jednou provždy v době jeho pozemského života (srov. Žid 5,7–9), kterou znovu zpřítomňuje svátostným způsobem, tak naše účast na slavení eucharistie s sebou musí nést obětování našeho bytí. V eucharistii přináší církev Kristovu oběť, a tak se obětuje spolu s ním.⁶⁹

Eucharistie tedy svým rozměrem oběti zavazuje život. Odtud pramení spiritualita oběti, sebedarování, nezištné vydanosti a darování se, požadovaných od křesťanského života.

⁶⁶ LG 3; srov. KKC, č. 1364.

⁶⁷ KKC, č. 1367.

⁶⁸ Srov. *Ecclesia de Eucharistia*, č. 11–16.

⁶⁹ Srov. SC 48; *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 79f; *Ecclesia de Eucharistia*, č. 13.

Chléb a víno, které přinášíme na oltář, vyjadřují naše bytí: utrpení a úsilí žít jako Kristus a podle přikázání, které dal svým učedníkům.

Přijímání těla a krve Kristovy vyjadřuje naše „tady jsem“ v tom, že necháme myslet, mluvit a konat jeho v nás.

Eucharistická spiritualita oběti by měla prostoupit naše dny: práci, vztahy, veškeré věci, které děláme; úsilí uskutečňovat povolání manželů, rodičů, dětí; věnování se službě, kdo je biskupem, knězem, jáhnem; svědectví zasvěcených osob; „křesťanský“ smysl fyzické bolesti a morálního utrpení; odpovědnost v budování pozemské obce, v různých rozměrech, které s sebou přináší, ve světle evangelijních hodnot.

25. Děkuvzdání

*Vere dignum et iustum est, aequum et salutare,
nos semper et ubique gratias agere*

Ježíš o vigílii svého utrpení, večer, kdy ustanovil svátost své velikonoční oběti, vzal chléb, *vzdal díky*, rozlámal ho a dal učedníkům... Ježíšovo děkuvzdání znovuožívá v každém našem slavení eucharistie.

Termín „eucharistie“ v řečtině znamená děkuvzdání.⁷⁰ Tento rozměr jasně vyplývá z dialogu, kterým je uvedena eucharistická modlitba: na výzvu kněze: „Vzdávejme díky Bohu, našemu Otci.“ věřící odpovídají: „Je to důstojné a spravedlivé.“ Začátek eucharistické modlitby je vždy charakterizován formulí, která vysvětluje smysl setkání v modlitbě: „Vpravdě je důstojné a spravedlivé, dobré a spasitelné, svatý Otče, všemohoucí, věčný Bože, abychom ti vždycky a všude vzdávali díky...“

Tyto kodifikované formulace říkají, co se uskutečňuje ve slavení eucharistie, a vyjadřují postoj, který by neměl být zanedbáván v duchu znovuzrozených v Kristu: děkování je vlastní tomu, kdo se cítí být nezaslouženě milován a obnovován a kdo cítí, že je mu odpuštěno. Je *důstojné* a *spravedlivé* děkovat Bohu *stále* (doba) a *všude* (místo).

⁷⁰ Srov. KKC, č. 1328.

Odtud vychází spiritualita vděčnosti za dary přijaté od Boha (život, zdraví, rodinu, povolání, křest atd.).

Děkovat Bohu nejen při velkých příležitostech, ale „stále“: svatí děkovali Pánu ve zkoušce, v hodině mučednictví (svatý Cyprián nařídil svým blízkým, aby dali 25 zlatých mincí jeho katovi⁷¹) pro milost kříže... Pro toho, kdo žije ducha eucharistie, je každá okolnost života vhodnou příležitostí k děkování Bohu.⁷²

Děkovat stále a „všude“: v prostředí každodenního života, doma, v práci, v nemocnicích, ve školách...

Eucharistie nás vychovává také k tomu, abychom se spojili s děkováním, které vychází z věřících v Krista na celé zemi, a tak spojili naše díky s díky samotného Krista.

26. Přítomnost Krista

Domine vobiscum

Gloria tibi, Domine,

Laus tibi, Christe

Mortem tuam annuntiamus, Domine, et tuam resurrectionem confitemur, donec venias

Ecce Agnus Dei...Domine, non sum dignus...

„Při slavení eucharistie jsou postupně zdůrazněny hlavní způsoby Kristovy přítomnosti v církvi. Na prvním místě je přítomen v samotném shromáždění věřících, kteří se sešli v jeho jménu; je přítomen ve svém slově, když se v kostele předčítá Písmo a když se vysvětluje; je přítomen v osobě služebníka; a konečně je přítomen především pod eucharistickými způsoby: tato přítomnost je absolutně jedinečná, protože ve svátosti eucharistie je celý a úplný Kristus, Bůh a člověk, podstatně a neporušeně. Právě proto je přítomnost Krista pod proměněnými způsoby nazývána reálná: ‚reálná ne pro vyloučení, jako by ostatní formy přítomnosti nebyly reálné, ale význačně (*per excellentiam*).‘ (*Mysterium fidei*, č. 39)“⁷³

⁷¹ *Acti del martirio*, č. 3–6, Modlitba se čtením 16. září.

⁷² Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 26.

⁷³ *De sacra communione*, č. 6.

„Zvláště je nezbytné pěstovat jak ve slavení mše svaté, tak při eucharistické adoraci mimo mši *živé vědomí Kristovy reálné přítomnosti* a starat se o to, aby byla dosvědčována tónem hlasu, gesty, pohyby a veškerým chováním.“⁷⁴

Svatost, viditelné znamení neviditelných skutečností, obsahuje to, co značí. Eucharistie je především *opus Dei*: Pán mluví a koná, teď, zde, pro nás, v síle Ducha Svatého.⁷⁵ Víru v jeho reálnou přítomnost vyjadřujeme například v přímých dialogích, kterými se obracíme na Pána poté, co jsme naslouchali Slovu: *Chvála tobě, Kriste*, a před přijímáním jeho těla a krve: *Pane, nezasloužím si, abys ke mně přišel, ale řekni jen slovo a má duše bude uzdravena*.

Slavení eucharistie by nás mělo vést k tomu, abychom zvolali jako apoštolové poté, co se setkali se Vzkříšeným: „Viděli jsme Pána!“ (Jan 20,25) Přijímání těla a krve Kristovy je přijímáním Vzkříšeného, lék nesmrtelnosti, záruka budoucí slávy.

Přítomnost, teplo a světlo Boha s námi musí v nás zůstat a prostupovat celý náš život. Přijímat Krista nám pomáhá „vidět“ znamení božské přítomnosti ve světě a „ukazovat je“ těm, s kterými se setkáváme.

27. Společenství a láska

Una voce dicentes

Concede, ut, qui Corpore et Sanguine Filii tui reficimur, Spiritu eius Sancto repleti, unum corpus et unus spiritus inveniamur in Christo
(Třetí eucharistická modlitba)

„Populo congregato“ („Když se lid shromáždil...“): těmito slovy začíná *Mešní řád*. Znamení kříže na začátku mše ukazuje, že církev je lidem shromážděným ve jménu Trojice.

To, že se všichni sejdou na stejném místě ke slavení svatých tajemství, je odpovědí nebeskému Otci, který volá své děti, aby je přitáhl k sobě skrze Krista v lásce Ducha Svatého.

⁷⁴ *Mane nobiscum Domine*, č. 18.

⁷⁵ Srov. KKC, č. 1373.

Eucharistie není soukromou činností, ale činností Krista, který se stále spojuje s církví nerozlučným snoubeneckým poutem.⁷⁶

Při bohoslužbě slova nasloucháme témuž božskému Slovu, prameni společenství mezi všemi, kteří je uvádějí do praxe.

V liturgii eucharistie předkládáme v chlebě a víně oběť našeho života: je to „společná“ oběť církve, která se ve svatých tajemstvích připravuje k přijetí Krista.

V síle působení Ducha Svatého se v oběti církve zpřítomňuje Kristova oběť („Shlédni na oběť své církve: vždyť je to oběť tvého Syna a jeho obětí jsme byli s tebou usmířeni.“): jediná duchovní oběť milá Otci, skrze Krista, s Kristem, v Kristu. Plod tohoto spojení s „obětí živou a svatou“ představuje svátostné přijímání: „A nás všechny, kdo přijímáme jeho tělo a krev, naplň jeho svatým Duchem, ať jsme jedno tělo a jedna duše v Kristu, našem Pánu.“⁷⁷

To je neustálý pramen církevního společenství, popsaného svatým Janem přirovnáním k vinnému kmeni a ratolestem a svatým Pavlem přirovnáním k tělu. Eucharistie dělá církev,⁷⁸ naplňuje ji Boží láskou a podněcuje ji k lásce. Předkládat spolu s chlebem a vínem také peníze a jiné dary pro chudé připomíná, že eucharistie je závazkem k solidaritě a ke sdílení. Ohledně toho Svatý otec důrazně vyzval: „Proč tedy neučinit tento Rok eucharistie obdobím, v němž se diecézní a farní společenství budou zvláštním způsobem s bratrskou pracovitostí snažit vyjít vstříc některé z mnohých nouzí našeho světa?“⁷⁹

Liturgická modlitba, i když ji přednášejí jednotliví účastníci, je vždy formulovaná za „nás“: je to hlas Nevěsty, která chválí a prosí, *una voce dicentes*.

Stejné postoje, které zaujímají zúčastnění, ukazují společenství mezi údy jediného těla. „Společné postoje, které všichni účastníci zachovávají, jsou znamením jednoty členů křesťanského společenství

⁷⁶ Srov. *Mane nobiscum Domine*, kap. III.

⁷⁷ *Třetí eucharistická modlitba*. In: *Český misál*. Praha : Česká liturgická komise, 1983.

⁷⁸ Srov. *Eccelesia de Eucharistia*.

⁷⁹ *Mane nobiscum Domine*, č. 28.

shromážděného k slavení posvátné liturgie. Vyjadřují totiž smýšlení i city účastníků a podporují je.⁸⁰

Pozdravení pokoje před přijímáním (nebo před přednesením darů na oltáři, jak je tomu v ambroziánském obřadu) je vyjádřením „církvevního společenství“ nezbytného k svátostnému společenství s Kristem. Plodem přijímání je budování církve, viditelného odlesku života Trojice.⁸¹

Odtud spiritualita společenství:⁸² *požadována* eucharistií a *vyvolána* slavením eucharistie.⁸³

Společenství mezi manžely je formováno, očišťováno a živeno účastí na eucharistii.

Pastýřský úřad církve a poslušnost věřících jejich učitelského úřadu jsou posilovány eucharistií.

Společenství na utrpení Krista je pro nemocné věřící zpečetěno účastí na eucharistii.

Svátostné smíření po našich „poklescích“ je korunováno eucharistickým přijímáním.

Společenství mezi mnohými charismaty, úkoly, službami, skupinami a hnutími uvnitř církve je upevněno svatým tajemstvím eucharistie.

Společenství mezi osobami, které jsou činné v různých aktivitách, službách a farních společenstvích se projevuje v účasti na téže eucharistii.

Utváření vztahů pokoje, dorozumění a svornosti zde na zemi je podpořeno svátostí Boha s námi a pro nás.

28. Ticho

Quiesce in Domino et exspecta eum (Ž 37,7)

Během slavení mše svaté je ticho nezbytné pro usebrání, zvnitřnění a vnitřní modlitbu.⁸⁴ Není to prázdno a nepřítomnost něčeho, ale je to

⁸⁰ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 42.

⁸¹ Srov. *Ecclesia de Eucharistia*, č. 34.

⁸² Srov. *Novo millennio ineunte*, č. 43–45.

⁸³ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 20–21.

přítomnost, vnímavost, stav před Bohem, který k nám mluví, tady a teď, a pracuje pro nás, tady a teď. „Ztiš se před Hospodinem,“ připomíná žalm 37 (36),7.

Ve skutečnosti modlitba ve svých různých odstínech – chvála, prosba, vzývání, volání, nárek, děkování – vychází z mlčení.

Mezi ostatními chvílemi při slavení eucharistie má ticho zvláštní význam po naslouchání Božímu slovu⁸⁵ a především po přijímání těla a krve Páně.⁸⁶

Tyto chvíle ticha mají v určitém smyslu své pokračování mimo slavení mše svaté v usebraném zastavení se v adoraci, modlitbě a rozjímání před Nejsvětější svátostí.

Není snad samotné ticho monastické tradice, ticho duchovních cvičení a rekolekcí prodloužením těchto chvil ticha charakteristických pro slavení eucharistie, aby se Pánova přítomnost v nás mohla zakořenit a přinášet užitek?

Je třeba přejít od zkušenosti liturgického ticha⁸⁷ ke „spiritualitě“ ticha, ke kontemplativnímu rozměru života. Není-li slovo založené na tichu, může degenerovat, změnit se v hluk a přímo v ohlušení.

29. Adorace

Procidebant ante sedentem in trono et adorabant viventem in saecula saeculorum (Zj 4,10)

Postoj, který zaujímáme během slavení eucharistie – stání, sedění, klečení –, odkazuje k postojům srdce. Vyjadřuje vnitřní stav modlícího se společenství.

Stáním vyznáváme synovskou svobodu, kterou nám dal Kristus o Velikonocích, když nás pozvedl z otroctví hříchu. *Seděním* vyjadřujeme vnímavost srdce Marie, která seděla u Ježíšových nohou

⁸⁴ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 18.

⁸⁵ Srov. *Všeobecné pokyny k mešnímu lekcionáři*, č. 28; *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* č. 128,130,136.

⁸⁶ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 164.

⁸⁷ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolský list k příležitosti XL. vyhlášení konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium Spiritus et sponsa*, č. 13. Praha : Česká biskupská konference, 2004.

a poslouchala jeho slova. *Klečením* nebo *hlubokou úklonou* se děláme malými před Nejvyšším, před Pánem (srov. Flp 2,10).

Pokleknutí před eucharistií, jak to činí kněz a věřící,⁸⁸ vyjadřuje víru v reálnou přítomnost Pána Ježíše ve Svátosti oltářní.⁸⁹

Odrážejíce zde na zemi ve svatých znameních liturgii slavenou v nebeské svatyni, napodobujeme starce, kteří „padnou před tím, který sedí na trůně, pokloní se žijícímu na věčné věky.“ (Zj 4,10)

Jestliže se při slavení eucharistie klaníme Bohu s námi a pro nás, musí takové smýšlení ducha pokračovat a být znát také ve všem, co děláme, myslíme a konáme. Stále zákeřné pokušení starat se o věci tohoto světa znamená ohýbat svá kolena před modlami a už ne před jediným Bohem.

Slova, kterými Ježíš odporuje modlářskému navádění d'ábla na poušti, musí najít odpověď v našem každodenním mluvení, myšlení a jednání. „Pánu, svému Bohu, se budeš klanět a jen jemu sloužit.“ (Mt 4,10)

Klekat před eucharistií, klanět se Beránkovi, který nám dovoluje slavit spolu s ním Velikonoce, nás vychovává k tomu, abychom se neskláněli před modlami učiněnými lidskýma rukama, a podpírá nás, abychom s věrností, poslušností a úctou byli oddáni tomu, kterého uznáváme za jediného Pána církve a světa.

30. Radost

Et ideo, choris angelicis sociati,

te laudamus in gaudio confitentes: Sanctus

Propter quod caelestia tibi atque terrestria

canticum novum concinunt adorando... (Preface 2. o eucharistii)

„Ze své podstaty je křesťanská radost účastí na neproniknutelné radosti, společně božské a lidské, která je v srdci oslaveného Ježíše Krista,⁹⁰ a tato účast na Pánově radosti „se nemůže oddělovat od

⁸⁸ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 43.

⁸⁹ Srov. KKC, č. 1387.

⁹⁰ PAVEL VI. Apoštolská exhortace *Gaudete in Domino*, II. Řím : Křesťanská akademie, 1976

slavení eucharistického tajemství,⁹¹ zvláště od eucharistie slavené v „dies Domini“.

„Slavnostní ráz nedělní eucharistie vyjadřuje onu radost, kterou Kristus uděluje své církvi skrze dar Ducha Svatého. Radost je přece uváděna ve výčtu plodů Ducha Svatého (srov. Řím 14,17; Gal 5,22).“⁹²

Prvky, které při mši zdůrazňují radost ze setkání s Kristem a s bratry, jsou různé jak ve slovech (viz *Gloria, preface*), tak v gestech a ve sváteční atmosféře (přijetí, květinová výzdoba a zvyk odpovídajícího hudebního doprovodu podle toho, jak to umožňují liturgické doby).

Výrazem radosti je zpěv, který není vnější ozdobou slavení eucharistie.⁹³

Nebeské shromáždění, k němuž se připojuje shromáždění eucharistické, které slaví svatá tajemství, s radostí zpívá chvály Beránkovi, obětovanému a živému na věky, protože s ním už není zármutek, ani pláč, ani nářek.

„Zpívat mši“, a ne zpívat jednoduše během mše nám dovoluje zakoušet, že Pán Ježíš přichází, aby s námi vytvořil společenství, „aby jeho radost byla v nás a naše radost aby se naplnila“ (srov. Jan 15,11; 16,24; 17,13). Naplňuješ nás radostí, Pane, skrze svou přítomnost!

Radost eucharistického slavení se odráží v neděli, která nás učí radovat se stále v Pánu, zakoušet radost bratrského setkání a přátelství a sdílet radost přijatou jako dar.⁹⁴

Byl by to protiklad pro toho, kdo se účastní eucharistie, kdyby se nechal ovládnout smutkem. Křesťanská radost nepopírá utrpení, starosti, bolest; to by byla směšná naivita. V pláči při setbě učí vytrysknout radosti ze sklizně. V utrpení Velkého pátku učí očekávat radost velikonočního rána.

⁹¹ *Tamtéž*, IV.

⁹² *Dies Domini*, č. 56.

⁹³ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 39; *Dies Domini*, č. 50; JAN PAVEL II. *Chirografo per il centenario del Motu Proprio „Tra le sollecitudini“ sulla musica sacra*. (Vlastnoruční list ke stému výročí motu proprio „Tra le sollecitudini“ o posvátné hudbě)

⁹⁴ Srov. *Dies Domini*, č. 55–58.

Eucharistie vychovává k tomu, abychom se radovali spolu s ostatními a nezadržovali pouze pro sebe radost přijatou jako dar. Bůh s námi a pro nás zpečetí svou přítomnost v našich zármutcích, našich bolestech a našem utrpení. Volá nás, abychom vytvořili společenství spolu s ním, utěšuje nás v každém našem soužení, abychom také my mohli utěšovat ty, kteří se nacházejí v jakémkoliv trápení (srov. 2 Kor 1,4).

31. Misie

Oratio universalis

Vere Sanctus es, Domine,

...quia per Filium tuum,...

Spiritus Sancti operante virtute,

...populum tibi congregare non desinis,

ut a solis ortu usque ad occasum

oblatio munda offeratur nomini tuo (Třetí eucharistická modlitba)

Benedicat vos omnipotens Deus... Ite, missa est

Církev, tvořená věřícími každého jazyka, lidu a národa, je plodem poslání, které Ježíš svěřil apoštolům a které je provždy zahrnuta do misijního úkolu (srov. Mt 28,16–20). „Proto z neustálého obnovování obětí kříže v eucharistii a z přijímání Kristova těla a krve čerpá církev nezbytnou duchovní sílu ke splnění svého poslání. Tak se eucharistie stává *pramenem* a zároveň *vyvrcholením* evangelizace, protože jejím cílem je společenství lidí s Kristem a v něm s Otcem a s Duchem Svatým.“⁹⁵

V *přímluvách*, v *eucharistické modlitbě*, v modlitbách mše svaté pro různé potřeby zahrnuje přímluva církve slavicí svatá tajemství celý svět, radosti a trápení lidstva, utrpení a nářek chudých, touhu po spravedlnosti a míru, která prochází zemí.⁹⁶

Rozloučení, kterým se uzavírá slavení eucharistie, není jednoduše sdělení konce liturgie: požehnání, zvláště ve slavnostní formě, které předchází propuštění, nám připomíná, abychom odcházeli z kostela

⁹⁵ *Ecclesia de Eucharistia*, č. 22.

⁹⁶ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 27–28.

s posláním svědčit světu, že jsme „křesťané“. Zmiňuje se o tom Jan Pavel II.: „Rozloučení na konci každé mše představuje *pověření*, které vede křesťana k úsilí, aby šířil evangelium, a ke křesťanskému oživení ve společnosti.“⁹⁷ Čtvrtá kapitola apoštolského listu *Mane nobiscum Domine* pojednává právě o eucharistii, představované jako začátku a plánu misie.

Setkání s Kristem není hřívnou, která by se měla zakopat, ale která by měla přinést užitek ve skutcích i slovech. Evangelizace a misionářské svědectví ať tedy vycházejí z eucharistického shromáždění jako ze svého středu.⁹⁸ Misie znamená přinášet Krista věrohodným způsobem do života, práce, námahy a utrpení, a to tak, aby duch evangelia byl kvasem dějin a „plánem“ lidských vztahů, zakotvených v solidaritě a míru. „Mohla by církev uskutečňovat vlastní poslání bez pěstování stálého vztahu k eucharistii, bez živění se tímto pokrmem, který posvěcuje, bez opření se o tuto nezbytnou oporu ve své misionářské činnosti? K evangelizaci světa je třeba apoštolů, kteří budou odborníky ve slavení, adoraci a kontemplaci eucharistie.“⁹⁹

Jak zvěstovat Krista bez toho, aniž bychom ho pravidelně poznávali ve svatých tajemstvích?

Jak o něm svědčit, aniž bychom se sytili u pramene eucharistického společenství s ním?

Jak se účastnit poslání církve a překonat riziko individualismu, aniž bychom pěstovali eucharistické pouto, které nás spojuje s každým bratrem ve víře, a dokonce s každým člověkem?

Eucharistie může být správně nazývána také chlebem misie: vhodným „obrazem“ v tomto smyslu je pokrm, který je dán Eliášovi, aby pokračoval ve svém poslání a nepodlehł těžkostem cesty: „šel v síle onoho pokrmu čtyřicet dní a čtyřicet nocí až k Boží hoře Chorbébu.“ (1 Kr 19,8)

⁹⁷ *Mane nobiscum Domine*, č. 24.

⁹⁸ Srov. *Dies Domini*, č. 45.

⁹⁹ JAN PAVEL II. *Poselství k Světovému dni modliteb za misie 2004*, č. 3.

4. Pastorační iniciativy a oblasti

32. Je třeba, aby jednotliví biskupové, biskupské konference a řeholní představení dali podněty k plodnému průběhu Roku eucharistie.¹⁰⁰

Orientačně uvádíme podněty a návrhy.

33. Biskupské konference

- Připravit vhodné pomůcky – zvláště kde to nemohou dělat diecéze –, které by položily důraz na Rok eucharistie, podpořily úvahy kněží a věřících, a čelily doktrinálním a také pastoračním problémům, které jsou zvláště naléhavé v jejich kraji (nedostatek kněží, ochabnutí důležitosti každodenní mše svaté u některých kněží, odcizení se nedělní mši, opuštění eucharistické úcty...).
- Zkoumat typ a kvalitu televizních a rádiových přenosů bohoslužeb,¹⁰¹ užitečných zvláště pro ty, kdo jsou neschopni účastnit se mše svaté (správnost záběru, vhodnost komentáře, krása a důstojnost slavení, aby se nerozšířily sporné praktiky, nadměrný únik k podívané atd.).
- Věnovat pozornost také jiným formám modlitby přenášeným rádiem nebo televizí (upřednostnit adorace v kostele a vyloučit, aby se věřící uspokojili sledováním adorací přenášených televizí).
- Navrhnout iniciativy pro zahájení a ukončení Roku eucharistie v jednotlivých diecézích.
- Vyzvat vysoké školy, fakulty, ústavy vzdělávání a semináře k prohloubení této tematiky.
- Uspořádat národní eucharistické kongresy.
- Zajímat se především o kněze a zapojit je do iniciativ, a to také na národní úrovni.

¹⁰⁰ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 5 a 29.

¹⁰¹ Srov. *Dies Domini*, č. 54.

34. Diecéze

- Postarat se ve dnech vhodných pro jednotlivé diecéze o slavnostní zahájení a oficiální zakončení Roku eucharistie v rámci termínů stanovených pro univerzální církev: doporučuje se „stacionární“ mše svatá v katedrále – nebo na jiném vhodném místě –, které by předsedal biskup; je-li to považováno za vhodné, může se začít v kostele v blízkosti místa, kde se bude slavit mše svatá, a jít průvodem za zpěvu litaní ke všem svatým.¹⁰²
- Zajistit v daných dnech a okolnostech liturgického roku „stacionární mši“, které bude předsedat biskup, jako znamení eucharistického společenství místní církve.¹⁰³
- Vyzvat diecézní úřady a komise jednotlivých pastoračních sekcí (katechetické, liturgické, pro umění, liturgickou hudbu, školy, nemocné, sociální otázky, rodinu, kněze, zasvěcený život, mládež, hnutí...), aby uspořádaly v průběhu roku alespoň jednu zvláštní iniciativu.
- Uspořádat eucharistické kongresy (chvilky pro úvahy a modlitby).
- Zajistit setkání kněží (účast na *Missa chrismatis*, měsíčních rekolekcích, diecézních, vikariátních nebo děkanátních setkáních, ročních duchovních cvičeních, neustálé formaci) k prohloubení eucharistických témat také na rovině pastorační a duchovní.
- Položit důraz na eucharistii u příležitosti Světového dne modliteb za posvěcení kněží o slavnosti Nejsvětějšího Srdce Ježíšova.
- Podpořit znalost těch světců a světic, především jsou-li ve zvláštním vztahu k diecézi, kteří se vyznačují láskou k eucharistii, kázali o tomto tajemství nebo o něm psali.
- Znat dědictví diecézního umění, které se odvolává na eucharistii – obrazy, sochy, ikonografii, oltáře, svatostánky, posvátné předměty... – a které je chráněno v různých kostelích a diecézních muzeích; starat se o výstavy, odborné výklady a publikace.
- Podporovat nepřetržitou adoraci Nejsvětější svátosti tím, že budou stanoveny vhodné kostely a kaple a připomenuty ty, které již

¹⁰² Srov. např. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 261.

¹⁰³ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 22.

k tomuto účelu slouží, a postarat se o to, aby byly otevřeny především v odpovídajících dobách pro lid.¹⁰⁴

- Mládež ať je zvláštním způsobem pobídnuta, aby téma *XX. světového dne mládeže* „Přišli jsme se mu poklonit“ (Mt 2,2) uvedla do vztahu s Rokem eucharistie.¹⁰⁵ Příznačným by bylo setkání mládeže na diecézní úrovni při eucharistické adoraci před Květnou nedělí.
- Otevřít rubriky o eucharistii v týdenících, diecézních časopisech, na internetových stránkách i na místních rádio-televizních vysílacích stanicích.

35. Farnosti

Přijmout výzvu Svatého otce znamená udělat vše, co je možné, aby nedělní slavení eucharistie získalo během tohoto roku centrální místo, které mu přísluší ve farnosti, jež je nazývána oprávněným titulem jako „eucharistické společenství“.¹⁰⁶

V tomto světle se doporučuje:

- Kde je to třeba, uspořádat nebo dát stálou úpravu místům slavení (oltář, ambón, presbytář) a uchovávání eucharistie (svatostánek, adorační kaple); opatřit liturgické knihy; pečovat o pravdivost a krásu znamení (roucha, posvátné nádoby, vybavení).
- Podpořit nebo založit farní liturgickou skupinu. Starat se o ustanovené služebníky a o mimořádné služebníky svatého přijímání, o ministranty, o scholu atd.
- Věnovat zvláštní pozornost liturgickému zpěvu, přičemž je nutné pamatovat na ustanovení o posvátné hudbě daná Janem Pavlem II. v jeho nedávném vlastnoručním listě.
- Plánovat během roku – v postní a velikonoční době – zvláštní formační setkání o eucharistii v životě církve a křesťana; zvláště výhodnou příležitostí pro děti a dospívající je období přípravy na první svaté přijímání.

¹⁰⁴ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 18.

¹⁰⁵ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 30.

¹⁰⁶ Srov. SC 42; *Mane nobiscum Domine*, č. 23; *Dies Domini*, č. 35–36; *Eucharisticum mysterium*, č. 26.

- Znovu prostudovat a uvést ve známost *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*¹⁰⁷ a *Všeobecné pokyny k mešnímu lekcionáři*; *De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*; nedávnou encykliku *Ecclesia de Eucharistia* a následnou instrukci *Redemptionis sacramentum*.
- Vychovávat k tomu, jak se chovat v kostele: co dělat, když se vejde do kostela; pokleknutí nebo hluboká úklona před Nejsvětější svátostí; atmosféra usebrání; ustanovení k tomu, aby se pomohlo k vnitřní účasti během mše, zvláště v daných chvílích (chvíle ticha, osobní modlitba po svatém přijímání), a k vnější účasti (způsob odpovídání nebo sborového pronášení společných částí). Pro přijímání pod oběma způsoby ať se dbá platných nařízení.¹⁰⁸
- Slavit náležitě výročí posvěcení vlastního kostela.
- Znovu objevit „svůj“ farní kostel, a tak poznat smysl toho, co se v něm obvykle vidí: výklad o oltáři, ambónu, svatostánku, ikonografii, vitrážích, portálu atd. To, co je v kostele vidět, podporuje kontemplaci Neviditelného.
- Podpořit – i ustanovením praktických způsobů – eucharistickou úctu a osobní i společnou modlitbu před Nejsvětější svátostí:¹⁰⁹ návštěvu, adoraci Nejsvětější svátosti a svátostné požehnání, „čtyřicetihodinovou adoraci“ a eucharistické průvody. Postarat se vhodně o pokračování mše svaté na Zelený čtvrtek eucharistickou adorací.¹¹⁰
- Nabídnout za zvláštních okolností zvláštní iniciativy (noční adorace).
- Přezkoumat pravidelnost a důstojnost přinášení svatého přijímání nemocným.
- Seznámit s učením církve o viatiku.
- Doprovázet duchovní život toho, kdo se ocitl v mimořádné situaci a nemůže při mši svaté přijímat eucharistii.

¹⁰⁷ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 17.

¹⁰⁸ Srov. SC 55; *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 281–287; *Redemptionis sacramentum*, č. 100–107.

¹⁰⁹ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 18.

¹¹⁰ Srov. *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 141.

36. Poutní místa

Rok eucharistie je výzvou také pro poutní místa, která jsou sama o sobě povolána k tomu, aby hojně nabízela věřícím prostředky ke spáse tím, že budou s horlivostí hlásat Boží slovo, podporovat náležitě liturgický život, zvláště spojený s eucharistií a slavením svátosti smíření, a budou také pěstovat schválené formy lidové zbožnosti.¹¹¹

Zvláštní zájem věřících a poutníků se bude tento rok týkat poutních míst, která vznikla z důvodu eucharistických zázraků nebo eucharistické úcty.

- Tím, že je slavení eucharistie těžištěm různorodé činnosti poutních míst (evangelizace, charita, kultura), bude užitečné:
 - vést poutníky – vycházejí z osobité zbožnosti poutního místa – k hlubokému setkání s Kristem;
 - pečovat o příkladný průběh slavení eucharistie;
 - podporovat účast různých skupin na tomtéž slavení eucharistie, náležitě členěné a pozorné – je-li k tomu důvod – k různým jazykům, umožnit také gregoriánský zpěv, alespoň v nejjednodušších melodiích, především pro mešní ordinárium, zvláště pro vyznání víry a modlitbu Páně.¹¹²
- Zajistit možnost modlitby před Nejsvětější svátostí, pečovat o rozjímání a povzbudit chvíle společné adorace. Zviditelnit patřičným označením místo svatostánku.¹¹³
- Povzbuzovat ke svátosti smíření a zajišťovat podle možností zpovědníky v dobách vhodných pro lid.¹¹⁴

¹¹¹ Srov. CIC, kán. 1234 § 1; *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 261–278.

¹¹² Srov. *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 268.

¹¹³ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 314–317; *Redemptionis sacramentum*, č. 130.

¹¹⁴ Srov. *Lidová zbožnost a liturgie*, č. 267.

37. Kláštery, řeholní společnosti a instituty

Mezi eucharistií a zasvěceným životem je úzké pouto,¹¹⁵ a proto se Rok eucharistie musí stát ještě hlubším podnětem pro zakotvení v srdci vlastního povolání a poslání, a to na rovině osobní i komunitní.

Ve všech řeholích a konstitucích je předepsána nebo doporučena každodenní mše a eucharistická zbožnost.

- Rok eucharistie je vhodný k naplňování doby k úvahám a k ověření:
 - kvality slavení eucharistie ve společenství;
 - věrnosti liturgickým normám;
 - eucharistického dědictví tradice vlastního institutu a také současné situace;
 - osobní eucharistické zbožnosti.
- Znovu objevit v životě a spisech vlastních zakladatelů a zakladatelek eucharistickou zbožnost, kterou se sami vyznačovali a kterou vyučovali.
- Ptát se: Jaké svědectví eucharistického života nabízejí osoby zasvěceného života působící ve farnosti, nemocnicích, pečovatelských domech, vzdělávacích a školských zařízeních, věznicích, duchovních centrech, v centrech pomoci, na poutních místech, v klášterech?
- Přezkoumat, zda jsou zachovávány směrnice dané několikrát učitelským úřadem¹¹⁶ o účasti na nedělní mši svaté ve farnosti a o souladu s pastorační diecéze, kde žijí.
- Rozšířit konkrétní chvíle adorace Nejsvětější svátosti.¹¹⁷

¹¹⁵ Srov. JAN PAVEL II. Posynodální apoštolská adhortace o zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě *Vita consecrata* (25. března 1996), č. 95. Praha : Zvon, 1996; KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A PRO SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA. Instrukce *Znovu začít od Krista*, č. 26. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2003.

¹¹⁶ Srov. *Dies Domini*, č. 36.

¹¹⁷ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 18.

38. Semináře a formační domy

Zvláštní Rok eucharistie je vybídnutím pro komunity a formační domy, v nichž se připravují budoucí diecézní a řeholní kněží a jáhni.¹¹⁸

Účastí u stolu Slova a eucharistie zraje odpověď na povolání a otevírá ji ke zvláštnímu poslání, které Bůh svěřuje těm, které sám volí za pastýře svého lidu.¹¹⁹

Zatímco eucharistie podporuje každodenní cestu formace, ukazuje seminaristům, co je srdcem jejich budoucího úřadu.

Upozornění ke zvážení:

- Pěstovat spojení mezi teologickou formací a duchovní zkušeností s tajemstvím eucharistie pro jeho hlubší zvnitřnění.
- Péče o vnitřní i vnější účast na slavení mše svaté.
- Znalost liturgické teologie vyplývající z obřadů a textů při slavení eucharistie.
- Rovněž praktická znalost co se týče obřadu mše a především odpovídajícího způsobu jejího slavení: funkce liturgického prostoru; druhy různých textů a způsob jejich pronášení, obřadní sekvence, části misálu, normy, které upravují slavení eucharistie ve dnech během roku, oprávněné možnosti výběru formulí a formulářů.
- Užitečnost určitého obeznámení s latinským jazykem a gregoriánským zpěvem způsobem, aby bylo možné modlit se a zpívat latinsky, když je to potřeba, a být zakořeněn v tradici modlící se církve.
- Podpora eucharistické adorace ať už osobní, nebo společné, ve svých různých formách včetně výstavu Nejsvětější svátosti.
- Vhodné umístění svatostánku, aby se podpořila soukromá modlitba.

¹¹⁸ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 30.

¹¹⁹ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Instrukce o liturgické formaci v seminářích*, č. 8–27 a *Dodatek*, č. 30–41.

39. Asociace, hnutí, bratrstva

Duch společenství, bratrství a sdílení, který motivuje k zapsání se do nějaké asociace, je přirozeně spojen s tajemstvím eucharistie.

Existují bratrstva a asociace explicitně pojmenované podle eucharistie, Nejsvětější svátosti a eucharistické úcty.

Zapojení asociací, skupin a hnutí do církve, k jejímuž budování a životnosti podle svých charismat přispívají, je zjevné běžným setkáním se na nedělní mši ve farnosti.¹²⁰

Rok eucharistie:

- Je výzvou k úvahám, ověření, zvnitřnění a případnému obnovení tradičních statut.
- Je příležitostí ke katecheticko-mystagogickému prohloubení eucharistie.
- Je podnětem k tomu, aby se více času věnovalo eucharistické adoraci, a k zapojení také dalších osob do určitého druhu eucharistického „apoštolátu“.
- Je pozváním ke spojení modlitby a úsilí o lásku.

¹²⁰ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 23; *Dies Domini*, č. 36.

5. Souvislosti s kulturou

40. Tato kapitola je záměrně schematická, ale nikoliv z důvodu malého významu. Je to hlavně proto, že pokud se přesuneme do oblasti kultury, nevyhnutelně se setkáme s různorodými situacemi mnohých místních církví rozptýlených po světě, přičemž každá z nich je zasažena do určitého kontextu, má svá bohatství, svou zvláštnost a historii. Je proto úkolem místních církví, aby uskutečnily to, co je zde připomínáno jednoduchými tematickými zmínkami. Není těžké pochopit, jak je důležité, aby příležitost tohoto Roku eucharistie byla pojata také jako podnět objevit, nakolik by eucharistie byla a je schopná silně ovlivnit lidskou kulturu.

41. Historický průzkum

Prostor pro výzkum se otevírá teologickým fakultám, katolickým univerzitám a institutům vyššího vzdělávání. Zvláště teologickým fakultám se doporučuje spojit prohloubení biblických a doktrinních základů ohledně eucharistie s křesťanským životem, zvláště životem světců.

42. Stavby, památky, knihovny

Katedrály, kláštery, poutní místa a mnohé kostely představují už samy o sobě „kulturní jmění“ a často jsou označovány také jako centra vyzařování kultury. V tomto ohledu může Rok eucharistie nabídnout podnět k osvětlení eucharistické tematiky vycházející z kulturního a uměleckého dědictví, k úvahám o ní a k podpoření její znalosti.

Výstavy, setkání a publikace různého druhu mohou využít také spolupráce církevních i necírkevních institucí a organizací (univerzit, fakult, studijních center, kulturních klubů, vydavatelství).

43. Umění, posvátná hudba, literatura

Jestliže je na jedné straně posvátné umění s eucharistickou tematikou svědectvím víry, na druhé straně ji přenáší na Boží lid. Příklady by mohly být mnohé, od dobře známých maleb, které se nacházejí v římských katakombách po bezpočetné realizace tohoto tématu v průběhu století provedené jak na Východě, tak na Západě.

Znalost tradice dovoluje uvědomit si „eucharistické“ prvky, které inspirovaly uměleckou produkci v obdobích, která nám předcházela, a umožnit srovnání se současnou produkcí.

Omezíme se pouze na některé tematické oblasti:

Ohledně *posvátného umění*:

- oltáře, svatostánky, kaple
- fresky, mozaiky, miniatury, obrazy, sochy, gobelíny, intarzie
- posvátné nádoby: kalichy, ciboria, patény, monstrance
- mešní roucha: liturgická oblečení, oltářní plátna, baldachýny, korouhve
- nosítka a vozy pro eucharistické průvody
- osobitě vybavení pro uchování Nejsvětější svátosti na Zelený čtvrtek

Pro *posvátnou hudbu*:

- mše
- hymny
- sekvence
- moteta

Pro *literaturu, divadlo a film*:

- poezie
- povídky
- romány
- představení
- filmy
- dokumentární filmy

44. Pro všechny tyto oblasti ať oprávněné osoby umějí snadno najít správnou cestu, a byl by to velký úspěch Roku eucharistie, kdyby provedené výzkumy vedly k větší znalosti a většímu sdílení pokladů,

které náleží ke společnému dědictví křesťanství na různých světadílech.

V tomto smyslu platí to, co říká papež v *Mane nobiscum Domine*, když se odvolává na eucharistii v termínech většího úsilí o svědectví „Boží přítomnosti ve světě“. Na rozdíl od kulturních směrů, které křesťanský příspěvek odsouvají na okraj, a někdy dokonce vedou k vymazání jeho historického příspěvku z paměti v zemích tradičně křesťanských, papež napsal: „Nemějme strach mluvit o Bohu a hrdě nést znamení víry. ‚Kultura eucharistie‘ podporuje kulturu dialogu, který v ní nachází sílu a výživu. Je mylné domnívat se, že by veřejné odvolání na víru mohlo ohrožovat spravedlivou autonomii státu a občanských institucí nebo dokonce že by mohlo podněcovat k postojům netolerance. Jestliže v dějinách nechyběly omyly v této oblasti také u věřících, jak jsem uznal u příležitosti Jubilea, není možné to přičítat ‚křesťanským kořenům‘, ale nedůslednosti křesťanů v porovnání s jejich kořeny.“¹²¹

¹²¹ *Mane nobiscum Domine*, č. 26.

Závěr

Rok milosti, horlivosti a mystagogie

45. Na závěr těchto stránek po mnohých podnětech a návrzích bude vhodné vrátit se k tomu, co je nejpodstatnější, a pamatovat na to, že Svätý otec v apoštolském listě *Mane nobiscum Domine* mluvil o „roku milosti“. Všechno, co budeme moci uskutečnit, bude mít smysl, pokud to bude postaveno do zorném úhlu Božího daru. Iniciativy by neměly být nic jiného než otevřené cesty, aby Božím duchem stále nabízená milost hojně proudila a byla přijímána jednotlivci i společenstvími. *Tady jsem* Panny Marie musí dát ještě jednou zazníť *tady jsem* celé církve, která neustále s tělem a krví Krista přijímá také dar Mariina mateřství: „Hle, tvá matka!“¹²²

Úspěch tohoto roku bude bezpochyby záviset na hloubce modlitby. Jsme vyzváni slavit eucharistii, přijímat ji a adorat ji s vírou světců. Jak bychom mohli zapomenout v tento den, kdy liturgie činí památku svaté Terezie z Avily, na horlivost této velké španělské mystičky a učitelky církve? Ohledně přijímání eucharistie píše: „Nemusíme chodit příliš daleko, abychom našli Pána. Dokud přirozené teplo nespotořebovalo akcidenty chleba, je dobrý Ježíš v nás: přiblížme se k Němu!“¹²³

Tento zvláštní rok nám má pomoci setkat se s Ježíšem v eucharistii a žít z něho. K tomu má směřovat také „mystagogická“ *katecheze*, kterou papež žádá po pastýřích jako zvláštní úsilí.¹²⁴ Podle jeho výzvy považujeme za vhodné zakončit typickým úryvkem ze západní mystagogie, z *De Mysteriis* (č. 54) svatého Ambrože:

Sám Pán Ježíš prohlašuje: „Toto je moje tělo.“ Před požehnáním nebeskými slovy označuje slovo zvláštní prvek. Po proměnění označuje tělo a krev Krista. On sám ji nazývá svou krví. Před proměněním je označována jiným jménem. Po proměnění je nazvána krví. A ty

¹²² Srov. *Ecclesia de Eucharistia*, č. 57.

¹²³ *Cesta k dokonalosti*, č. 8. Vimperk : Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991.

¹²⁴ Srov. *Mane nobiscum Domine*, č. 17.

*říkáš: „Amen“, tedy: „Je to tak.“ Co vyslovují ústa, ať potvrdí duch.
Co vyjadřuje slovo, ať cítí srdce.*

V sídle Kongregace pro bohoslužbu a svátosti 15. října 2004,
v den památky svaté Terezie od Ježíše, panny a učitelky církve.

Francis kard. Arinze
prefekt

Domenico Sorrentino
arcibiskup, sekretář

Obsah

Úvod	1
Shrnutí.....	3
Citované dokumenty a zkratky	5
1. Základní kontext	8
Víra v eucharistii.....	9
Slavení eucharistie a eucharistická úcta mimo mši svatou.....	10
Eucharistická spiritualita	11
Maria: ikona „eucharistické“ církve	12
Svatí, svědkové eucharistického života	13
2. Liturgický kontext	15
Neděle	16
Velikonoční vigilie a velikonoční přijímání	17
Zelený čtvrtek	18
Slavnost Těla a krve Páně.....	18
Slavení eucharistie a denní modlitba církve	19
Eucharistická adorace	20
Eucharistické průvody	22
Eucharistické kongresy	22
3. Rysy eucharistické spirituality	24
Naslouchání Slovu	24
Obrácení.....	25
Památka	26
Oběť	27
Díkůvzdání.....	29
Přítomnost Krista	30
Společenství a láska.....	31
Ticho.....	33
Adorace.....	34
Radost	35
Misie	37

4. Pastorační iniciativy a oblasti	39
Biskupské konference.....	39
Diecéze	40
Farnosti	41
Poutní místa.....	43
Kláštery, řeholní společnosti a instituty	44
Semináře a formační domy	45
Asociace, hnutí, bratrstva	46
5. Souvislosti s kulturou	47
Historický průzkum	47
Stavby, památky, knihovny	47
Umění, posvátná hudba, literatura	48
Závěr	50

Seznam dokumentů vydaných v této ediční řadě

1. Náboženský rozměr výchovy v katolické škole (1994)
2. Katolická škola (1994)
3. Všeobecné katechetické direktorium (1994)
4. Ekumenický direktář (1995)
5. Direktář pro službu a život kněží (1995)
6. Koncerty v kostelích (1995)
- 6a. Dokumenty o sdělovacích prostředcích (1996)
7. Všeobecné katechetické direktorium (1998)
- 7a. Vademekum pro zpovědníky (1997)
8. Katolická škola na prahu třetího tisíciletí (1998)
9. Stanovisko učitelského úřadu k „Professio fidei“ (2000)
10. Etika ve sdělovacích prostředcích (2000)
11. Fatimské poselství (2000)
12. *Dominus Iesus* (2000)
13. Oběžník o nutnosti a potřebnosti inventarizace a katalogizace církevních kulturních statků (2001)
14. Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“ (2001)
15. Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení (2001)
16. Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími (2001)
17. Příprava na svátost manželství (2001)
18. Církev a internet. Etika na internetu (2002)
19. Církevní knihovny v poslání církve (2002)
20. Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů (2002)
21. Farář, pastýř a vůdce farního společenství (2002)
22. Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě (2003)
23. Všeobecné pokyny k Římskému misálu (2003)
24. Ježíš Kristus, nositel živé vody. Křesťanské zamyšlení nad „New Age“ (2003)
26. Svědectví katolického laika ve škole o víře (2003)
27. Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály (2003)
28. Eucharistie, pramen svatosti v kněžské službě (2004)
29. List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě (2004)
30. *Redemptionis sacramentum* (2005)
31. Rok Eucharistie – podněty a návrhy (2005)